

kat. komp.
17437
I | Mag. St. Dr. | P

Marcin.

...rnego popisu JWJWW Panów Ignacego i Marcina Załuskich — pod dyrekcyją Jmć d'Amblet ich Guwernera 1749 r.

PANEG. et VITAE
Polon. 4°
№ 1204.

PROGRAMMA
PUBLICZNEGO POPISU J. WIELMOZNYCH JMC. PANOW
IGNACEGO
Y
MARCINA
ZAŁUSKICH,
KUCHMISTRZOWICZOW
W. X. Lit. SYNOWCOW,
J. O. XIĄZĘCIA JMCI
BISKUPA
KRAKOWSKIEGO
Pod Dyrekcyą Jmc Pana D'Amblet ich Guwernera.

Miane w Krakowie 1. 9bris 1749.

W KRAKOWIE W DRUKARNI
J. O. XIĄZĘCIA BISKUPA KRAKOWSKIEGO.

507
17437 I
BIBLIOTH: UNIV. JAGELLONICAE
4

Przez ſłowo Programma rozumiem Sens w
508 krotkoſci ſłow zebrany tych Materyi
ktore traktuiemy.

O HISTORYI.

Hiſtoria ieſt umieiętnoſc ktora nas uczy Pryncypalnych dzieł ktorę ſię działy na Swiecię.

Jeſt konieczni potrzebna temu, ktory w godnoſci będąc powinnoſciom ſwoim chce zadoſyc uczynic.

Dzieli ſię na Hiſtoryą świętą, Koſcielną, na Hiſtoryą ſwiecką generalną, y partykularną dawną y teraznieyſzą.

Umieiętnoſci ktore do niey nalezą ſą, Geografia y Chronologia, bez ktorych by trudno doſkonale umiec Hiſtoryą, bo iedna nas uczy na ktorych mieyſcach ſię Pryncypalne dzieła ſtały, a druga ktorego czaſu działy ſię, moze tę oſtatnią nazwac umieiętnoſcią czaſu, przez ktorey niewiadomoſc Autorowie poczynili ánákroniſmy.

Termini teyze umieiętnoſci ſą, Era, Epocha, Wiek, Luſtrum, Olimpiad Rok, Mieſiąc, Cicles, Period indictio.

Oſobliwſze Epochi Hiſtoryi ſwiętey ſą, Stworzenie ſwiata potop uniwerſalny, Rozdział ziemi między Synami Noego, ktory dobrze uwazac potrzeba, bo od tego poczęły ſię Hiſtorye wſzytkich narodow ktore ſą na ſwiecie, powołanie Abrahama uwolnienie Izraela z Epiptu, fundacya Koſcioła Salomonęgo, wyiſcie Izraela z niewoli, y narodzenie Chryſtuſa Pana.

Oſobliwſze dzieło ktore pierwſza zamyka wſobie ieſt, ſtworzenie człeka y biały głowy, ich upadek y nieſzczęſcia ktore niepoſłuſzeńſtwo ich za ſobą pociągneło tak na nich iako y na ich potomkow. Bratoboyſtwo Kaima, długie zycie pierwſzych Patryarchow.

Wynalezienie rzemieſł przez Synow Kaima, y zepſucie generalne całego rodzaiu ludzkiego ktory ſprawiedliwoſc Boſka ukarała oprocz Noego y iego Familii.

Dzieię oſobliwſze drugiey, ſą odnowienie rzemieſł przez Synow Noego podział ziemi między Jego trzema ſynami, zbudowanie wiezy Babilońſkiey y Pomięſzanie ięzykow.

Dzieie principalne trzeciey, ſą powołanie Abrahama obrzezanie ktoremu było nakazane iako na znak przymierza ktore Bog znim po-
ſta-

ſtanowił. Narodzenie Izaaka, Narodzenie Ezaego y Jakuba, zycie y mądrość Jozefa, ktoryz ostał pierwszym Ministrem Faraona, Przybycie Jakoba do Egiptu z całą swoią Familią, prześladowanie ktore tam cierpiała, iakim sposobem Moyzesz kazał się wodom odłączyc y rozlac ktory miał od Boga, aby uwolnił lud Izraelski nawiedzaiąc Egipt dziesiącią plagami.

Dziecie czwartey są przeyście cudowne morza czerwonego, zguba całego woyska Egipskiego ktore zatopione było, kolumna ognista ktora prowadziła Izraelczykow w Nocy, y obłok ktory zasłaniał od upałow słonca w dzien, wodę ktorą Moyzesz wyprowadzał z skały, zwycięstwo Amalecytow, niewdzięczność tego pospolstwa ktore Bałwochwalstwo czcili y adorowali, tablice prawa stłuczone, y dane na to mieysce nowe Moyzeszowi, rewolucya Korego Athana y Abirona, wąz miedziany, rozdzielenie wod cudowne Jordanu, w zięcie Jerycha y Hai przez Jozuego, podział ziemi obiecaney między pokoleniami, obranie Samuela pierwszego ich Krola, zwycięstwo Jego nad Filistynczykami Nieposłuszenstwo Jego przeciwko Bogu, ktory go odrzucił od siebie, obranie Dawida za Jego następce, ktory postanowił Jeruzalem stołecznym miastem stanow swoich, gdzie kazał przeprowadzic Arkę, zwycięstwo tegoz Dawida nad Filistynczykami, Idumenami, Amonitami y Syryiczykami występek Jego dla zabicia Uryasza, nieszczęścia ktoremi za ten występek był karany, na ostatek, szczere zań Jego pokutowanie Upadek drugi Jego dla swoiey pychy w liczeniu swego Pospolstwa, karę ktorą otrzymał za ten ze występek, na ostatek obranie za Krola Salomona Syna Jego kochanego.

Dzieie osobliwsze piątey są, danie wszelkich umieiętności y wielkich bogactw Salomonowi. Fundowanie Kościoła Jerozolimskiego, w padnienie tak doskonałego Krola w Adoracyą bałwochwalstwa, Rozdzielenie Krolestwa Jego za Roboama idącego za zdaniem młodych ludzi, a gardzących starych, y ktory nie miał następcow cnotliwych swoich w Krolestwie Judy, tylko Azę, ktorego Bog błogosławił dla Jego świątobliwości. Jozafat ktory wykorzenił bałwochwalstwo w prowadzone przez Salomona, y ktory był naymocnieyszym z Krolow Judy. Oziasz ktory był srodze swiatobliwy, ale miał odwagę przywłaszczyć sobie godność, Joathan ktory był bardzo cnotliwy Ezechiasz ktoremu Bog przedłuzył zycia, y dla ktorego cofnuł słonce na dziesięc linii, y kazał zgubic 185. tysięcy ludzi z woyska Sennacheryba.

Jeroboam był pierwszym Krolem Izraela ale był niecnotliwym y bał-

bałwochwalcą iako naſtępcy Jego oprocz Izaſa y Jeroboama drugiego
510 ktorzy byli cnotliwemi, ktorym Pan Bog nadgrodził przez zwycięſtwa ktore otrzymali na ſwoich nieprzyiaciołach.

Salmanazar był oſtatnim z Kroleſtwa Izraela a Nabuchodonozor z Kroleſtwa Judy.

Dzieie ſzoſtey podczas niewoli, y po niewoli ſą, oſobliwſze, iak Daniel obronił od ſmierci niewinną Zuzannę, wykład Jego ſnu ſtatuy Nabuchodonozora przemienienie Jego w poſtac beſtyi przez lat ſiedm, pozwolenie ktore zydzi odebrali pod Cyruſem y Artaxerxeſem Longemenem powrocic ſię budowac Koſcioł, klęſki ktore cierpieli pod Antiochem Seleukiem y Epifanem ktory męczyc kazał Machabeyczykow, Zwycięſtwa Judy Machabeyczyka y Jego naſtępcow, w zięcie Judy przez Rzymianow, na oſtatek narodzenie Chryſtuſa Pana y ſtracenie przez Heroda niewinniątek.

Dzieie ſiodmey zamykaią wſobie to co ſię działo w Koſciele od narodzenia Chryſtuſa Pana az do nas.

O Hiſtoryi Swieckiey.

PRzez Hiſtoryą ſwiecką chcę rozumiec wſzytko co ſię ſtało u roznych narodow ſwiata, dla ich zwyczaiow, ich woien, y rządu politycznego ich ſtanow.

Dzieli ſię na dawną kiedy trąktuię o dzieiach poſpolitych ktore ſię ſtały od początku ſwiata az do czwartego wieku po Narodzeniu Panſkim.

Dzieli ſię na Hiſtoryą teraznieyſzą kiedy traktuie o dzieiach ktore ſię ſtały od czwartego wieku po Narodzeniu Panſkim az do nas.

Kiedy traktuie o tym co ſię działo u wielu abo iednego narodu nazywa ſię uniwerſalną.

Kiedy zas traktuie co ſię działo w Prowincyi, w mieſcie iakim abo wykłada zycie iakiego principalnego człowieka nazywa ſię partykularną

Nię będziemy tu wtym exercitium czynic w zmianki o czterech dawnych Monarchiach, boſmy iuz onich mieli hiſtoryą Roku 1747. 27. 7bris w ktorym podobnymże exercitium explikowaliſmy roczne dzieie ktore ſię ſtały u Babilonczykow y Aſſyryiczykow, ktorzy podbiali iedni drugich az Cyrus Monarchią ich oddał wręce Medow a potym Perſow, ktorych był Krolem, ale naſtępcowie Jego ukochawſzy zbytek chołdownikami zoſtali przez Grekow Alexandrowi, po ktorego ſmierci Rzymianie ich chołdownikami ſwemi poczynili iako prawie y wſzytkie narody ſwiata.

O Hi-

EGiptianie są pierwszemi co uformowali narod po potopie y dla tego są nazwani naydawnieyszemi z narodow świata całego, gdyz oni rzemiosła y inne sztuki ktore były zaczęte przed potopem odnowili naypierwsi.

Zadne narody nie były doskonalszemi y umieiętnieyszemi w postanowieniu swoich praw.

Egiptianie naypierwszemi są wynalescami Geometryi, dla podziału co rocznego ich ziemi po wylaniu Nilu, cały narod starał się aby ich Panstwo było kwitnące.

Kazda professya u nich generalnie była szacowana, y nie wolno było iey odmieniac, oyciec będąc obligowany oddac Synowi swoią w sukcessyą Cham był naypierwszym mieszkancem Egiptu z swoią familią ktora się rozkrzewiła przez pokoy y zywnosc az w 17. Millionow Ludzi.

Meyraim Syn Jego wziął tytuł Krola obiezdzał Panstw wiele chcąc nauczyc ludzi iak uprawowac ziemię y iaki pozytek mogli czynic z bydła Synowie Jego czterey rozdzieleli to Krolestwo na cztery insze, to iest na Krolestwo Theby, This, Memphis, y niskiego Egiptu.

Te cztery Krolestwa nie były złączone az pod Amenophisem.

Krolowie principalni Egiptu są, Athotis ktory nauczył pospolstwa pisania, Arytmetyki, Geometryi, Astronomii, y iak mieli czynić inundacye Nilu dla pozytku ziemi.

Thosotrus zaszczycony iest umieiętnością medycyny Sesostris był nayprincypalnieyszym y naylepszym z Krolow Egiptu, czyli przez zwycięstwa, czyli przez struktury ktoremi Egipt przyozdobił.

Sesac ktory był takze zwycięzcą y wielkich doznał prac.

Sabakon chociasz sobie tylko to Krolestwo przywłaszczył, rządził spokoynie y przyiemnie.

Psammeticus ktory zbił iedenastu swoich kollegow z pomocą Jonienczykow. Necha Syn Jego zwyciężył Joazyasza Krola Judy, otrzymał takze zwycięstwa w Syryi, Palestynie Fenicyi.

Amasis choc przywłaszczonym sposobem y urodzenia lichego wspaniałego był animuszu, rządził mądrze Panstwem swoim, przyozdobił Egipt pięknemi strukturami, zwycięstwa otrzymał, y był bardziey Oycem oyczyzny, iak Krolem.

Po Jego smierci Egipt był poddany Persom a potym Alexandrowi, ktorego potomstwo zniknąwszy Ptolomeusz Syn Lagusa ktory był Jego Administratorem został Krolem, y ten fundował sławną Bibliotekę Alexandryską.

Ptolomeusz Philadelphus, y Ptolomeusz Everget następcy Jego pod ktorych panowaniem, kwitneły umieiętnosci, protekcyą dawali ludziom mądrym y przyczynieli Biblioteki.

Ptolomeusz Philopator Successorowie Jego nie dystyngwowali się tylko przez występki y zaboystwa oni są naypierwszemi ktorzy wprowadzili zbytek,ktorego skutki do ostatniego tyle Panstw przy prowadziełý zruynowania, z Egiptu mamy przykład gdyz tam po smierci Kleopatry będąc obrocony na prowincyą Rzymianow, y poddany Turkom potym Mameluszowi y znowu Turkom do ktorych do dzis dnia nalezy.

Jednak niemozna Egiptianom uiąc tey pochwały, ze oni są, chociasz bałwochwalcy, ktorzy naypierwsi poznali niesmiertelnosc duszy y ze iest Bog ktory karze występki po smierci a nadgraza cnoty.

O Mitologii.

Mitologia iest nic inszego iak umieiętnosc fałszywych Bogow, albo Jabut, ktore w sobie fałszywe zamykaią dzieie.

Potrzeba iednak ią umiec dla zrozumienia roznych Poetow, znac malowania y statuy.

Nad to Historya fałszywych Bozkow ma cokolwiek prawdy, gdyz Xiązęta ktorzy przez heroiczne akcye ktoremi się dystyngwowali przez pychę ich krewnych y zaslepienie pospolstwa byli adorowani za Bogow.

Fabuła iest pozyteczna gdyz nas uczy ze zdawna występki były karane a cnota nadgradzana.

Zda się dla proby prawdy prawdziwey religii ktora iest nieodmienna, zamiast co u Poganow była rozniąca się gdyz kazdy sobie obierał Bozkow według swych występkow, y upodobania.

Nie będziemy tu mowic o fałszywych Bozkach, tylko o tych ktorzy się poczęli w Azyi mnieyszey y Grecyi Akmon w ziąwszy Azyą mnieyszą był naypierwszym ktory był wywyższony na honor Bozka Familia Jego przyznała go za Bozka, wystawiwszy mu Ołtarz y czyniąc mu ofiary.

Uranos Syn Jego wszedł do Grecyi ozenił się z Titeą ktora się po Grecku znaczy ziemia aUranosNiebo,y dla tego dzieci ich zwano Olbrzymami albo Tytanami.

Synowie Jego poruszeli się przeciwko niemu oprocz Saturna ktory był zbyt na ten czas młodym ale oyciec dowiedziawszy się o ich konspiracyi wziął ich w niewolą, ale Saturn w doyrzalszym będąc wieku uwolnił ich, y wszyscy razem wygnali oyca swego.

Bracia Saturna przez wdzięcznosc ustąpili mu korony ztą iednak kondycyą aby zadnego z dzieci swoich nie chował męszczyzny,ktory niedotrzymawszy im słowa zrucili go z tronu.

Jowiſz Syn Jego będąc iuz wdoyrzałym wieku uwolnił go y oddał mu koronę, ktorą mu tenże ſam potym wydarł.

Jowiſz maiąc Kroleſtwo ſwe zbyt obſzerne, y nie mogąc wydołac rządom iego, podzielił ie między braci ſwych, Neptunem, Plutonem, y bliſko należącym Atlantem,

Olbrzymi ſtryiowie Jowiſza ktorym korona nalezała przez prawo wypowiedzieli mu woynę attakowali go az na Olimpie, ktory był mięſzkaniem Jego y ktory on był umocnił y obronił ale ich wygnał przez zapalone drzewa ktore ſpuſzczał na nich y wygnał ich w nayzachodnieyſze Panſtwa Europy, wygnał takze Prometeuſza boiąc ſię aby iakich przeciwko niemu czynic niechciał rewolucyi bo był zgromadził poſpolſtwa niektore chcąc ich nauczyc dobrych obyczaiow.

Zaslepienie głębokie w ktorym byli ludzie tych czaſow pozwoliło im przyznac Bożkow panuiących nietylko nad Niebem, ale y nad ziemią, wodami, y Piekłem.

Jowiſz był miany za oyca wſzytkich Bożkow y za rządcę wſzytkich ludzi.

Potomſtwo Jego wſzytko było czczone za Bozkow Niebieſkich, z ktorych pryncypalne ſą, Juno, Hebe, Mars, Minerwa, Apollo, Diana, Bachus, Wenus, y Aurora.

Bozkowie morza ſą, Neptun, Tritonowie, Harpie Protheuſz, y Glaucus,

Pluto był Bogiem piekła w ktorym miały byc trzy rzeki, to ieſt, Lacheron, Cocyta, y Plegeton, na brzegu tey oſtatniey Caron przewoził duſze wſwoiey łodzi, tych zas ktorych ciała niebyły pogrzebione nieprzyimował ich do łodzi ſwey ktore zas przewiozł do piekła Cerber pies otrzech łbach nie pozwalał im więcey ztamtąd wyniſc Larwy, chimery, y Furye miały byc wtym piekle dla męczenia duſz.

Minos, Eok, y Radamant dawali im kary, y naznaczali nadgrody na iakie zaſłuzyli,

Bozkowie ziemi principalni ſą, Cybele, Pan, Fon Sylvanus, Pamona y Flora,

Kazde miaſto oprocz tego miało ſwego Bozka oſobliwego, w kazdym domu czcili Bozkow ſwoich Penatow.

Fortanę takze mieli za Boginią wiele mogącą ktorey czczenie punktualnę oddawali, Nemeſis czcili za Boginią zemſciwą, Morpheuſza za Bozka ſnu, naoſtatek slepota do tego ich przywiodła ze adorowali noc zdradę, zazdroſc, kałumnią, niezgodę, gniew, boiazn, y uboſtwo, Kawalerowie wielkiemi zdawna rozniący ſię akcyami, albo ci ktorzy pochodzili z Bozkow byli czczeni za puł Bozkow.

Oſobliwſi ſą ztych Perſeuſz, Hercules, Therſe, Jaſon, Orpheuſz.

HIſtorya Polſka zaczyna ſię około roku 550. po narodzeniu Chriſtuſa Pana.

Lechus był naypierwſzy co rzucił Fundamenta tego obſzernego Kroleſtwa fundował Gniezno y ; rządził narod ſwoy wielką mądroſcią y przyiemnoſcią. Nikt ſię wtym ſprzeciwic niemoze ze Polacy ſą naylepſzemi z narodow całego Swiata.

Rządcy ich naypierwſi nie tytułowali ſię zaraz Krolami y ztąd ſobie wnoſzą ze po ſmierci Lecha narod miał iuz przedſięwzięcie wolnoſci ktora ieſt naywiękſzym ſkarbem ktory na ſwiecie znayduie ſię, nadewſzytko kiedy upatruie dobra całey oyczyzny.

Dwunaſtu Woiewodow krorych ſobie obrali po Lechu rządziło tak iak przed 100. lat dwanaſcie Tyranow Egiptu.

Krakus ktory ponich naſtąpił zbraniał ſię iak Numma Pompiliuſz odebrac tey godnoſci, ale wziąwſzy iednak na ſiebie Kroleſtwo, uſpokoił roznoſci y zwadki wſzytkie domowe.

Lech drugi ktory po nim naſtąpił wygnany był dla popełnionego exceſſu ſwego.

Wanda Sioſtra Jego (zaſzczycona tak pięknoſcią urody y doſkonałoſcią, iako tez odwagą męſką) naſtąpiła po nim, ale chcąc ofiarę uczynic z ſiebie Bozkom utopiła ſię w wisle.

Leſzek pierwſzy ktory był po nim wywyſzſzony z złotnika na godnoſc Krolewſką, dla ſwey doſkonałoſci y uſług.

Leſzek drugi chociaſz lichego urodzenia dla chypkoſci ſwoiey wywyſzſzony na Tron y rządził chwalebnie.

Leſzek trzeci Syn Jego naſtąpił po nim zwycięſtwa otrzymał y uczynił chwalebnie pokoy z Karolem wielkim.

Popiel pierwſzy był po nim ale nie rządził długo gdyz ladaiakim zyciem ſwoim zeſzpecił krolowanie.

Popiel drugi naſtąpił po nim, nie lepſzy od pierwſzego gdyz otruwſzy ſtryiow ſwoich, zazarty przez myſzy z zoną y z dziecmi.

Po ſmierci Jego niezgoda trwała az obrali Piaſta kołodzieia z Kruſwicy, ktory ſwoią doſkonałoſcią wſzytkie uſpokoił niezgody.

Ten panował tak dobrze ze wſzytkim dawano Krolom imię Piaſta, ktorzy obrani byli z Narodu.

Korona nie wyſzła z Familii Jego przez lat 540. ktorych ſię tu imiona kładą.

Ziemowit porządek dobry poſtanowił w woyſku ſwym otrzymał zwycięſtwa, y rozſzerzył granice Kroleſtwa ſwego.

Leſzek

Leszek czwarty pod ktorego panowaniem kwitnęły umieiętnosci y rzemięsta w Polszcze.

Mieciſław pierwszy z urodzenia slepy, ktory w roku siodmym wzrok otrzymał, był naypierwszym Chrzescianinem, y wiarę Katolicką do całego wprowadził Krolestwa.

Bolesław Chrobry ktoremu Cesarz Otto trzeci dał tytuł Kroła y wszytkie darował pretensye ktore Cesarzowie mieli do Polski.

Mieciſław drugi ktory nic nie zrobił osobliwego y ładaiakie zycie Jego przyprowadziło go do szalenstwa.

Kazimierz ktory wpodrozy swey do Francyi został był Mnichem, ale uwolniony będąc od Oyca Swiętego y obiąwszy rządy Krolestwa, uspokoił roznosci panuiąc w Polszcze.

Bolesław drugi nazwany smiały, zaczął rządzie chwalebnie, ale wziąwszy Kiiow miasto, moze się mowic ze mu tak było fatalne iak Kapua Annibalowi gdyz do tego przyszedł ze swiętego Stanisława Biskupa Krakowskiego przy Ołtarzu zabił, dla czego uciec musiał do Węgier gdzie przez całe zycie swoie w Klasztorze pokutę czynił.

Władysław Pierwszy ktory miał woyny z Pomeranami, Prusami, y z Cesarzem Henrykiem czwartym, ktore iednak szczęsliwie y chwalebnie zakonczył.

Bolesław trzeci ktory był naywoienniey szy z Krolow Polskich, będąc ná 47 Bátáliach z ktorych záwsze zwyćięzcą wychodźił, oprocz ostátniey ktorą przegrał, przez niedbalstwo Woiewody Krákowskiego.

Władysław drugi utráćił rządy Krolestwá, chcąc wydzierać braciom swoim ich Prowincye, ktory ná ostatek nie miał tylko Sląsk.

Bolesław czwarty zwyciężony był od Prusow, bo woysko Jego prowádzone było przez zdraycę.

Mieciſław trzeci był zrzucony z Tronu dla złego rządzęnia.

Kázimierz uśmierzył Prusow y chołdownikámi ich uczynił.

Leszek piąty ktory miał wielkie kłotnie z Mieciſławem stryiem swoim, pod ktorego pánowániem Tátárowie weśli do Polski.

Bolesław piąty názwány biały, pod ktorego pánowániem wielkie były zámieszánia domowe.

Leszek szosty názwány Czarny ktory zwyćięstwá otrzymał nád Moskwą Litwą.

Przemysław ktory był zábity od Judźi Prusakow umyslnie ná to zásadzonych.

 Wła-

Władyſław trzeci názwány Łokietek, zbił Slęzakow, ále chwyćiwſzy ſię ládáiákiego żyćia zrzucony z Tronu.

Wacław zbił Moſkalow y Tátárow, odebrał Lublin ktory był wźięty Polſzcze.

Po ſmierći Jego Łokietek ná Tron wſadzony, rządźił lepiey Króleſtwem y zbił Krzyżakow.

Káźimierz názwány Wielki, ktory záwoiowáwſzy Moſkwę przyłączył ią do Polſki, wielce był miłośiernym podczás powietrza, wielkie poczynił fundácye w Kośćiołách, ten był oſtátnim z Fámilij męſkiey Piáſtá.

Ludwik Krol Węgierſki náſtąpił po nim, uśmierzył Moſkwę ktora byłá powſtáłá przeciw niemu y przymuśił ią do ſwoiey powinnośći.

Jágiełło XiążęLitewſkie był obrány Krolem Polſkim ná iego mieyſce, z tą iednák kondycyą áby zoſtał Kátolikiem, żeby wiárę S. Kátolicką wprowádźił do ſwego Páńſtwá, y żeby Xięſtwo Litewſkie przyłączył do Korony Polſkiey co uczynił. Otzymał zupełne zwyćięſtwo nád Krzyżakámi y dał wiele dowodow przychylnośći ſwey ku Akádemii Krákowſkiey.

Włádyſław piąty po nim náſtąpił, zbił Turkow, y uczynił z niemi pokoy na dzieſięc lat, ale nię dotrzymawſzy ſłowa, zabity na ſławney woynie pod Warną ktora była ſzkodliwa Chrzeſcianom.

Kazimierz czwarty naſtępca Jego, przyłączył do Korony Polſkiey częſc Pruſow odebrał chołd od Xiązęcia Wołoſkiego, y pod Jego panowaniem Poſłowie na Seymach bywac poczęli.

Jan Woyciech po nim naſtąpił, zbity od Turkow y Wołochow, Przyłączył do Korony Polſkiey Xięſtwo Płockie.

Alexander naſtępca Jego zbił Tatarow y uwolnił wiele niewolnikow Chrześçiáńſkich.

Zygmunt pierwſzy po nim naſtąpił, był naypoteżnieyſzym z Krolow pod ten czas, zbił Moſkalow, Wołochow, y dał przez cáłe życie ſwoie dowody wſpániáłego umyſłu ſwego.

Zygmunt Auguſt Syn iego po nim náſtąpił zbił Inflandow, y był oſtátnim z domu Jágełłońſkiego.

Xiążę D'anjou był obrány po nim, ále odebráwſzy wiádomość o śmierći Károlá dźieſiątego brátá ſwego porzućił koronę Polſką dla wźięćia Fráncuſkiey.

Stefan Batory Xiąże Tránſylwánii obrány po nim, poddał Gdanſk Polſzcze był zwycięzcą Moſkwy, zmocnił Kozakow, y Ukráinę ludnieyſzą uczynił.

Zygmunt ſyn Jana Krola Szwedzkiego po nim naſtąpił, pod ktorego panowaniem był Demetryuſz ktory był obrány Czárem Moſkiewſkim zá pomocą Polakow, ktorzy potym zbili pod Chocimem gárzćią ludźi 39200. Turkow.

Władyſław ſzoſty ſyn iego náſtąpił po nim zbił Moſkalow pooddáwał Szwedom wſzytko co podbił pod ſwoię moc, złe obchodzenie ſię z Kozakami wiele złego uczyniło w Polſzcze.

Jan Káźimierz brát iego po nim náſtąpił nie mogł záraz pokoiu z Kozakámi uczynić, ále ich iednák zwyćiężył, y pokoy uczynił, lecz Moſkwá widząc zgubę Kroleſtwá przywłaſzczyłá ſobie kilka Miaſt, iako y Guſtaw Adolphus, áż do roku 1660 pokoy uczyniony w Oliwie.

Krol Jan Káźimierz miał tyle nieukontentowánia dla rożnośći ktore pánowáły w iego Kroleſtwie że porzućił Polſkę y ſkończył żyćie ſwoie w Fráncyi w Opáctwie S. Germáná.

Michał Wiſniowiecki po nim náſtąpił podczás pánowánia iego wiele było rożnośći, Turcy wźięli Kámieniec, y ieſzcze im trybut płáćić muśiáno.

Jan Sobieſki był iego náſtępcą, uczynił pokoy z Turkámi y znioſł Trybut ktory im płácono zbił ich pod Widniem y Bárkánem, nikt ſię w tym ſprzećiwić nie może że był Krolem naydoſkonálſzym y naypotężnieyſzym ſwego wieku.

Było wiele kontrowerſyi dla obránia iemu ſukceſſorá dwie pártye mocne były, iedná dla Fryderyká Auguſtá Elektorá Sáſkiego, á drugá dla Xiążęćiá Conti, ále iednák pártya pierwſzego przewyżſzyłá drugą y Elektor Sáſki obrány był 27 Junii Roku 1697. á koronowány 15 Septembris. Ten Monarcha był wielkiey ćierpliwośći dla uſpokoienia diwizyi ktore pánowáły iednák dokazał ſwego roku 1699. ále chcąc dáć ſukkurs Inflandom ięczącym pod iárzmem nieprzyiaćielſkim, czyli też chcąc przyłączyć do Polſki tę Prowincyą ktora byłá odłączona 12 Károlá Szwedzkiego ná śiebie ſpowádźił ktory będąc ſzczęśliwy wiele złego uczynił Polſzcze y Sáxonii, y przymuśił Krolá do złożenia Korony dla obrony ſtanow ſwoich, ále ſzczęśliwy ſukces pod Pułtáwą y ſercá Polakow ktore mu ſprzyiáły umocniely go ná Tronie. Niemożna doſtátecznych ználeść pochwał dla godnośći y przychylnośći ſercá tego Krolá, ktorego ánimuſzu wſpániáłość, y choyność ktorey dáwał znáki y ná właſnych nieprzyiaćielách ſwoich, złączona z wielkiemi doſkonáłośćiámi iego powinná bydź podźiwieniem potomnym wiekom.

Syn Jego Fryderyk Auguſt po nim náſtąpił wiele miał ſprzećiwienia, y kompetytora Krola Stániſłáwá ktorych ſtáránie ſię uśilne wznićiło

woynę

woynę w Europie. Ale Krol August przez zasługi swoie y cnoty przewyższył go, ktorego chwalebne pánowánie y spokoyne z doskonałośćią y przezornośćią złączone iest ták szácowne, że ná przykład doskonáłym dáć może ią Krolom.

518 Trzeba by nam tu mowić o Geografii, ktora nic nie iest inszego iak opisanie ziemi y iey rożnych częsci, wyłozyc iey obszerność, iako tez y sferę ktorą wymyslili dla poznania dyspozycyi nieba przeciwko ziemi, explikowáć problemmata dla długosci y szerokosci zmiarkowania y podobienstwa roznych kraiow do drugich, ale zeby to wiele czasu zabrało, y zesmy iuz namienili o tym Roku 1747. opuszczamy ten artykuł, iako tez y ten de arte heraldica ktora uczy nas według reguł y według nazwisk wykładac herby. Będziemy tylko pokazywac niektore herby y nie ktore wykładac.

O Geometryi.

GEometria iest umieiętnosc ktora nas uczy mierzenia superficiei. Egiptianie ią wynalezli dla podziału corocznego ich ziemi po wylaniu nilu.

Jest potrzebna dla z rozumienia Fizyki teraznieyszey y Matematyki. Definicye iey zawisły w punktach, z ktorych matematyczny tylko iest w mysli, w liniach ktore są długosci a nie szerokosci, w superficyach ktore są długosci y szerokosci bez głębokosci, wangułach ktore są przez stykanie dwuch linii, y w Figurach ktore są w zamknięciu przez iednę albo kilka linii.

O Fortyficacyi.

FOrtyfikacya iest umieiętnosc ktora uczy bronic się nie wielkim woyskiem przeciwko nayznacznieyszym. Z początku Fortyfikacya nie zamykała w sobie tylko mury y fossy około miasta, a potym wieze wywyzszono ne w dystancyą, te Fortyfikacye zadną iuz teraz nie są obroną gdyz łatwo byc moze wprowadzony ten co miny wysadza. Wynaleziono tedy Fortyfikacią nową ktorey częsci wszytkie się bronią wzaiemnie. Te częsci są Bastyon z ktorego Flancs y Faces swoią biorą obronę, Rawelin droga ukryta, y glacy mogą byc przyłączone do tychze częsci kilka inszych częsci Fortyfikacyi pobocznich iako to tenalie, faucebrayc, contregardy, dwoiakie rawełiny, lunettes dwoiakie glacis, redanty opus a corne, y opus a couronne. Jako ie sami explikowac będziemy zachowuiąc sobie na drugi raz mowic o attaku y bronieniu miast.

BIBLIOTH. UNIV. JAGELLONICAE
I. 10. 14

LIOTH: UNIV
LLONICAE

Biblioteka Jagiellońska
stdr0004247